

УДК 371.011 (091)

О. М. ПЕХОТА

м. Миколаїв

ВПРОВАДЖЕННЯ СПАДЩИНИ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО В СУЧАСНУ ПЕДАГОГІЧНУ ОСВІТУ

В епоху становлення глобального світу створюється принципово нова науково-технологічна, соціальна і культурна основа суспільного буття, коли визначальними стають інтелект та освіта. Одним із головних викликів нашого часу є самоідентифікація в широкому і вузькому розумінні та звернення до різних вимірів минулого. До минулого, яке пов'язане з сьогоденням, належить постать В. О. Сухомлинського. У 90-ті роки ХХ ст., за визначенням академіка О. Я. Савченко, сформувався напрям в історії педагогіки – «сухомлиністика», який досліджує і поширює його спадщину, підтримує досвід реалізації й розвиток його ідей в Україні та світі. Визначено головні ідеї, які розвинув Василь Олександрович у своїх працях. Нагальною потребою є впровадження їх у сучасну педагогічну освіту. В статті подано систему роботи Інституту педагогічної освіти по впровадженню спадщини В. О. Сухомлинського в навчальний процес, науково-дослідну та виховну роботу зі студентами.

Ключові слова: спадщина В. О. Сухомлинського, педагогічна освіта, впровадження, особистісно-орієнтована освіта, Інститут педагогічної освіти.

Постановка проблеми. Час та ідеї В. О. Сухомлинського. В епоху становлення глобального світу взаємозв'язки і взаємозалежність індивідів, держав, націй розширюються. Інтенсивно формуються планетарний інформаційний простір, трансконтинентальний ринок капіталів, товарів, робочої сили. Активізується техногенний вплив на природне середовище. Ускладнюються етнічні і міжконфесійні зв'язки та відносини. А це утворює принципово нову науково-технологічну, соціальну і культурну основу суспільного буття, коли визначальними стають інтелект та освіта. Відкриваються нові можливості людини, чим зумовлюють несподівані за інноваційним змістом стратегії розвитку соціального буття, проблеми та виклики [6].

«Одним із головних викликів нашого часу є самоідентифікація в широкому і вузькому розумінні, і, як наслідок, - всезагальне звернення до різних вимірів далекого і близького минулого, яке сьогодні постає певним камертоном пошуку стратегій майбутнього, чинником самопізнання, складником нашої ментальності. У сучасний політичний і особливо культурний науковий дискурс увійшла та історія, що співзвучна проблемам сьогодення, віддзеркалює в собі гострі і невирішені питання буття, культури, освіти. До минулого, яке пов'язане з сьогоденням тисячами зв'язків, із яким Україна рухається у майбутнє, належить і постать Василя Олександровича Су-

хомлинського – учителя, гуманіста, творця. Він значно обігнав свій час [3, 8–9].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Всі роки незалежної України науковці і практики активно реформували педагогічну освіту, глибоко розуміючи її роль у розвитку суспільства. В. Сухомлинський є унікальним представником як глибокого теоретика, так і учителя та директора, котрий роками створював свою авторську, експериментальну школу. І не тільки педагогічним досвідом, але й усім своїм способом життя він намагався показати, яким повинен бути вчитель. Для нього вчитель не тільки транслятор знань (носіє компетентностей), не тільки професіонал-предметник, а й носій інтелігентності у високому розумінні цього слова. Він одним з перших педагогів нашого часу писав про те, що учитель має бути людиною, яка не тільки організовує процес пізнання та виховання, а, в першу чергу, супроводжує процес самопізнання і саморозвитку дитини з урахуванням задатків кожного окремого учня. Він дуже багато писав про одну з головних навичок учителя – учитися все життя самому і навчити учитися школяра [9].

Особливе місце серед досліджень педагогічних персоналій посідають праці, присвячені вивченню окремих складових педагогічної системи Василя Сухомлинського. Вона є постійним об'єктом уваги науковців не тільки в Україні, а й за кордоном.

Творчість Василя Сухомлинського, починаючи з 1950-х років, привертала увагу не тільки освітян, а й усієї громадськості. Про масштаби вивчення й розповсюдження творчого доробку педагога-новатора свідчать матеріали трьох бібліографічних покажчиків, підготовлені дружиною Ганною Сухомлинською і донькою Ольгою Сухомлинською [1].

Ще за життя педагога в періодичних виданнях з'явилися публікації, в яких аналізували його здобутки. Одні вчені високо оцінювали ці досягнення (О. Т. Губко, Ф. А. Кузнєцов, Є. В. Лебедев, А. К. Левшин, С. Л. Соловейчик тощо), інші – висловлювали критичні зауваження (В. В. Кумарін, Б. Т. Лихачов та ін.).

У 90-ті роки ХХ ст., за визначенням академіка О. Я. Савченко, сформувався напрям в історії педагогіки – «сухомлиністика», який, спираючись на творчий доробок В.О. Сухомлинського, досліджує і поширює його спадщину, підтримує досвід реалізації й розвиток його ідей в Україні та за її межами [8, 17–22]. Він об'єднав передусім педагогів України, а також Росії, Вірменії, Греції, Китаю, Німеччини та інших країн. У рамках цього напрямку швидкими темпами зростає кількість публікацій, у яких висвітлено життя, діяльність та окремі аспекти педагогічної системи В. О. Сухомлинського. Розгортання предметного поля педагогічної науки в цьому аспекті зумовило необхідність їх систематизації, а також проведення педагогічного аналізу, що сприятиме визначенню місця цих досліджень у сухомлиністиці, встановленню напрямів подальшого вивчення спадщини В. О. Сухомлинського. Розв'язати ці завдання можливо шляхом проведення історико-педагогічного пошуку, що стає невід'ємною складовою загальнопедагогічних досліджень.

Аналіз наукових праць вітчизняних педагогів, присвячених вивченню педагогічної системи В. О. Сухомлинського, дозволяє простежити загальні тенденції розгляду його педагогічних поглядів та внеску у вітчизняну і світову педагогічну скарбницю.

Аналізу складових педагогічної системи В. О. Сухомлинського, виділенню етапів їх становлення і розвитку присвятили свої праці М. В. Богуславський, Б. Ф. Кваша, В. Г. Кузь, М. І. Мухін, В. Г. Риндак, А. Я. Розенберг, О. В. Сухомлинська та інші.

Особистість В. О. Сухомлинського, окремі аспекти його педагогічної спадщини стали предметом вивчення науковців як в Україні (М. Я. Антонець, І. Д. Бех, В. І. Бондар, І. А. Зязюн, В. Г. Кузь, О. Я. Савченко, М. Л. Сметанський та ін.), так і поза її межами (А. М. Борисовський, Б. Ф. Кваша, М. І. Мухін, В. Г. Риндак, С. Л. Соловейчик та інші).

Історіографічний аналіз наукового доробку В. О. Сухомлинського в контексті вивчення проблеми педагогічних персоналій в історико-педагогічній науці зробив Н. М. Гупан, а порівняльний аналіз систем В. О. Сухомлинського та А. С. Макаренка в англійських дослідженнях здійснила Н. П. Дічек.

Постановка завдання. Метою статті є висвітлення особливостей досвіду Інституту педагогічної освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського щодо впровадження його спадщини у сучасну педагогічну освіту.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні визначено головні ідеї, які розвинув Василь Олександрович у своїх працях:

- «– любов до дитини;
- розвиток творчих сил кожної окремої особистості в умовах колективної співдружності і на основі етико-естетичних цінностей, інтересів, потреб, який спрямований, зрештою, на творчу працю;
- культ природи, природа як найважливіший засіб виховання почуття
- прекрасного і гармонії;
- формування у дітей «культури бажань» і «культури потреб»;
- розробка демократичних педагогічних засобів і методів навчання та
- виховання (повага, заохочення, зосередження на позитивному, моральне покарання);
- звернення до внутрішнього світу дитини, опора на її сили, внутрішні потенції, підтримка і розвиток того здорового, що є в кожній особистості;
- розвиток ідей «радість пізнання», тобто емоційного сприйняття процесу навчання;
- демократизація структури управління навчально-виховним процесом у школі (психологічний і педагогічний семінари, школа для батьків тощо)» [10, 384]. Наступним кроком є **впровадження їх в сучасну педагогічну освіту.**

З нашої точки зору, в першу чергу мають теоретичне та практичне значення *ідеї особистісного підходу* як до організації навчання і виховання дитини, так і до розвитку і саморозвитку людини. Сьогодні ідеї розвитку особистості, розвитку людини стають основною складовою державних ідеологій багатьох країн світу. Саме вони повинні об'єднати і українську педагогічну теорію та практику. Вона має іншу спадщину, коли «колективістські начала часто абсолютизувались. Це призводило іноді до деіндивідуалізації особистості, до того, що вона не могла бути самостійною в суспільному житті» [3, 9]. А саме особистісний розвиток людини будь-якої країни завжди є передумовою ефективного суспільного розвитку, побудови міцної держави.

Сьогодні науковці багато пишуть про особливості впливу на людину як національного, так і глобального просторів. У зв'язку з цим виникає гостра потреба створення толерантної педагогіки, яка, не втрачаючи суб'єкт-суб'єктного характеру взаємодії, орієнтується на позитивні її наслідки. Таку педагогіку В. О. Сухомлинського сьогодні ще можна порівняти з педагогікою добра в широкому розумінні цього філософського поняття, яку все своє життя створював інший наш відомий співвітчизник, педагог за покликанням і вчений за сутністю життя І. А. Зязюн. Їх життєвий шлях бере свій початок із сільської школи [4, 9] і саме вона надихнула їх на створення різних за формою, але однакових за глибиною сутністю педагогічних систем. І особливо це стосується вимог до особистості вчителя. В наш час ці ідеї та дії педагогів набувають надзвичайного значення.

Особливої уваги потребують питання про взаємовплив і взаємодію теорії і практики, яке є ключовим для педагогічної науки. В рамках дослідження спадщини В. О. Сухомлинського воно набуває надзвичайно важливого значення.

Наука сьогодні є одним із найважливіших соціальних інститутів, а ефективності наукових досліджень надається державного значення. Гостро необхідна відрегульована система взаємодії педагогічної науки і практики у зв'язку з її майже повним оновленням. Сьогодні це не просто велика відповідальність, а й обов'язок науковців не тільки розробляти

рекомендації освітянам, а й відповідати за їх грамотну реалізацію.

На жаль, сьогодні панує вузькоутилітарний підхід, який виявляється у невмінні практика відрізнити теоретичну проблему від конкретної педагогічної задачі. Над цим багато думав В. О. Сухомлинський: чи корисно вчителю користуватися готовими методичними розробками, чи слід надати йому більшої самостійності. Він вважав, що педагога треба вчити робити правильні практичні висновки із теоретичних передумов і результатів дослідницької діяльності. Поглинений щоденними турботами, вчитель, як правило, надає перевагу чітким методичним рекомендаціям порівняно з глибоким осмисленням іноді складних психолого-педагогічних ідей і теорій.

З нашої точки зору, в підготовці сучасного вчителя вплив педагогічної теорії на підготовку вчителя може бути прямим і опосередкованим. Ідеї В. О. Сухомлинського-теоретика високого рівня узагальнення можуть не мати безпосереднього практичного втілення. Наприклад, гуманістичний підхід до дитини і до організації її життєдіяльності, що бере початок від класиків педагогічної думки, в спадщині В. О. Сухомлинського набуває системного вигляду і конкретного діяльнісного забезпечення для свого часу. Але в основі всього зробленого лежить цінність для дитини (і людини) знань, освіти в цілому, іншої людини, яка знаходиться поруч з нею. Безумовно, вони потребують подальшої методичної розробки.

Система роботи Інституту педагогічної освіти по впровадженню спадщини В. О. Сухомлинського в підготовку вчителя [5, 132–154, 154–184]. Особливе значення має педагогічна спадщина вченого-новатора, дослідника, педагога-гуманіста у підготовці вчителя. Його книги, щоденники складно переоцінити для професійного розвитку і саморозвитку майбутнього вчителя будь-якої спеціальності. В. О. Сухомлинський є автором дидактичних, методичних, школознавчих робіт, оригінальних книг з виховання. Його діяльність перш за все можна охарактеризувати як психолого-педагогічне дослідження, в якому він виступає і як теоретик, і як практик. Це дослідження, яке має філософську основу, методологічне обґрунтування, психологічне пояснення, багатство методичних рекомендацій

цій, а найголовніше – детально і художньо описаний досвід їх впровадження. Нічого кращого запропонувати неможливо. Більш того, весь життєвий шлях і біографія В. О. Сухомлинського демонструють його як особистість, яка здатна не тільки розробляти і впроваджувати, але й боротися за **життєздатність і життєіснування педагогічних поглядів**. Результати життєдіяльності Павлівської школи надавали йому сили вільно висловлювати свої погляди, обстоювати у полеміці власні переконання, всупереч офіційним вказівкам. «У ці роки особистісне, предметне стає визначальним у науковій біографії Василя Олександровича. Він не служить своєму часу, а живе в ньому, навіть випереджає його» [10, 382].

Формування *національної педагогічної інтелігенції* – це мета, що поставлена перед колективом викладачів інституту педагогічної освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського на одному рівні з підготовкою висококваліфікованого педагога. Невід’ємною та системоутворюючою складовою Концепції розвитку інституту безумовно є ідеї спадщини В. О. Сухомлинського в частині як професійного розвитку, так і національного виховання майбутнього вчителя [5, 132–154, 154–184]. Серед складових системи провідне місце займає програма «В. О. Сухомлинський – майбутньому педагогу», яка описана в однойменній книзі [2]. Програма передбачає донесення до студента й викладача проблемного наукового знання, введення їх до дискусійного поля ідей та досвіду відомого в усьому світі педагога, письменника, вченого-співвітчизника, спонукати студента та викладача до самостійних педагогічних роздумів і відкриттів

У рамках існуючої програми були проведені «Рік В. О. Сухомлинського» (2008 р.), щорічні Тижні В. О. Сухомлинського, Свято дня народження В. О. Сухомлинського, поїздки до Павліша з метою знайомства з Музеєм і школою В. О. Сухомлинського та багато іншого.

Але основна робота проводиться в рамках професійної підготовки майбутнього вчителя колективом кафедри педагогіки (С. М. Тарасова, І. В. Серета, О. О. Адаменко, А. А. Тимченко). Навчальний процес збагачений ідеями, досвідом педагога-гуманіста, які уважно вивчаються в курсах «Педагогіка», «Історія

педагогіки», «Основи педагогічної майстерності», «Методика виховної роботи», «Індивідуальність вчителя» та інших. Для студентів першого курсу навчальний рік починається лекцією «Миколаївський національний університет і постать В. О. Сухомлинського». Одне з практичних занять з курсу «Педагогіка» проводиться у формі дискусії «А. С. Макаренко і В. О. Сухомлинський – майстри виховного процесу» [2]. В ході вивчення «Історії педагогіки» конспектуються, аналізуються та обговорюються на семінарських заняттях педагогічні твори «Серце віддаю дітям», «Сто порад вчителю», «Як виховати справжню людину» та інші. Частина семінарських занять з «Основ педагогічної майстерності» проводиться у вигляді круглих столів «Біонетика в гуманістичних засадах педагогіки В. О. Сухомлинського» (2013 р.), «Система педагогічної майстерності В. О. Сухомлинського» (2014 р.).

В курсі «Індивідуальність вчителя» одне з практичних занять проводиться у формі круглого столу «Вчителі – новатори в галузі початкової освіти» (вивчення досвіду навчання і виховання шестирічок у «Школі радості» В. О. Сухомлинського).

Колективом викладачів кафедри педагогіки розроблено програму і викладається спецкурс «Гуманістична педагогіка В. О. Сухомлинського: теорія і практика реалізації в умовах сучасної освіти». Він є інтегруючим та сприяє застосуванню та впровадженню ідей та досвіду педагога у підготовці майбутнього вчителя.

Щорічно проводяться спільно з бібліотекою університету читацькі конференції «Педагогіка гуманності В. О. Сухомлинського» (2008 р.), «Моральні заповіді дитинства та юності» (2013 р.), «Дидактичні грані педагогічної системи В. О. Сухомлинського» (2013 р.). Також разом з інформаційно-бібліографічним відділом бібліотеки проводяться огляди-презентації сучасної літератури, в якій висвітлюються останні дослідження педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського.

До завдань педагогічної практики студентів входить проведення бесід з учнями та батьками за наступною тематикою: «В. О. Сухомлинський про виховання особистості», «В. О. Сухомлинський і сучасність», «Гуманна педагогіка В. О. Сухомлинського», «Як виховати справжню людину», «Серце, віддане дітям»

та інші. Рекомендовано до виступу на батьківських зборах включити питання «Взаємодія школи і сім'ї в контексті педагогічних ідей В. О. Сухомлинського».

Поаудиторна робота з педагогічних дисциплін проводиться у формі міні-диспутів :

- «Покарання чи докори сумління (Як пробути совість людини? Яку позицію слід обрати вихователю?»);
- «Кого я вважаю взірцем для наслідування»;
- «Людський ідеал та ідеальна людина»;
- «Моральність і краса людини».

Спадщина В. О. Сухомлинського є смислоутворюючою частиною **науково-дослідної роботи** студентів та магістрантів. Започаткований і став

традиційним студентський науково-публіцистичний конкурс «В. О. Сухомлинський і сучасність» (2004 р.). Його мета – впровадження поглядів та досвіду В. О. Сухомлинського в початкову, середню та педагогічну освіту. В рамках роботи Музею-лабораторії «Педагогічна освіта Миколаївщини» працює семінар «Застосування гуманістичної педагогіки В. О. Сухомлинського у підготовці майбутнього вчителя».

Сформована тематика курсових досліджень з проблематики: «Проблема формування культури самовиховання особистості у творчості В. О. Сухомлинського», «Зв'язок виховання і самовиховання особистості», «Проблема самоосвіти у спадщині В. О. Сухомлинського», «Особистість вчителя у системі В. О. Сухомлинського». В якості апробації за результатами курсових досліджень готуються статті для університетської, всеукраїнської та міжнародної збірок. Також вони докладаються на *студентських наукових конференціях*:

- «Школа В. О. Сухомлинського – школа нового покоління» (2004 р.);
- «Педагогіка В. О. Сухомлинського і сучасність» (2007 р.);
- «В. О. Сухомлинський і сьогодні» (2008 р.);
- «Педагогічна спрямованість ідей В. О. Сухомлинського» (2011 р.);
- «Педагогічні світліни» (2013 р.).

Багато уваги приділяється цій роботі при організації виховних заходів: фотовиставка «Серце, віддане дітям», виставка малюнків студентів до творів В. О. Сухомлинського та іншої художньої творчості.

Спадщина В. О. Сухомлинського є надбанням не тільки України, а й людства в цілому.

Його твори перекладаються, читаються, вивчаються в багатьох країнах світу, наприклад, в Китаї. Вивчений нами досвід впровадження ідей В. О. Сухомлинського у Чжецзянському університеті, де існує центр В. О. Сухомлинського, дозволив ширше поглянути на них.

Дослідження викладачів Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського доповідалися на форумі «В. А. Сухомлинський – видаючийся педагог ХХ століття» (2007 р., Уфа, Росія), який традиційно проводиться Уральською асоціацією імені В. О. Сухомлинського. Великий інтерес науковців та вчителів викликав досвід підготовки вчителів за спадщиною В. О. Сухомлинського, який прозвучав за круглим столом.

Висновки і перспективи досліджень. Таким чином, в інституті педагогічної освіти існує цілісна система впровадження спадщини В. О. Сухомлинського в підготовку майбутнього вчителя. Викладачами здійснюється дослідження багатофакторного підходу до дитини, створюється та вдосконалюється методичне забезпечення дитиноцентрованої педагогіки.

У всіх напрямках наукової діяльності колектив викладачів та студентів звертаються до ідей і досвіду В. О. Сухомлинського. Свідченням цього є статті у фаховому виданні «Педагогічні науки», також досвід впровадження, представлений у виданні «В. О. Сухомлинський – майбутньому педагогу» [2], у ювілейному довідково-біографічному виданні «Інститут педагогічної освіти» [5]. Завдяки цій кропіткій роботі підготовка майбутнього вчителя збагачується ідеями дитиноцентрованої педагогіки, фундаментом якої є філософська категорія добра і цінності людини, відкриває реальне життя школяра.

Список використаних джерел

1. В. О. Сухомлинський [Текст] : біобібліографія : 1987–2000 рр. / уклад. : Г. І. Сухомлинська, О. В. Сухомлинська; за ред. : Н. О. Гажаман, Л. І. Ніколюк. — К. : КНЕУ, 2001. — 128 с.
2. В. О. Сухомлинський – майбутнього педагогу: Наук.-метод. посібник / В. Д. Будак, О. М. Пехота та ін. — Миколаїв : Вид-во «ЛІОН», 2004. — 260 с.
3. В. О. Сухомлинський у роздумах сучасних українських педагогів: монографія / упоряд.: О. В. Сухомлинська, О. Я. Савченко; авт. кол. : О. В. Сухомлинська, О. Я. Савченко, В. С. Курило, І. Д. Бех та ін. — Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2012. — 504 с.
4. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: Наук.-метод. посіб. — К. : МАУП, 2000. — 312 с.

5. Інститут педагогічної освіти. Довідково-біографічне видання / за ред. В. Д. Будака, О. М. Пехоти. — Миколаїв : Іліон, 2012. — 276 с.
6. Кремень В. Г. Філософія національної ідеї. Людина. Освіта. Соціум. — К. : Грамота, 2007. — 576 с.
7. Нычкало Н. Г. Перспективные направления исследований проблем профессионального образования в Украине / Н. Г. Нычкало // Методология исследования в профессиональном педагогическом образовании: сб. материалов / под общ. ред. И. И. Соколовой. — Спб. : ФГНУ ИПООВ, 2013. — 338 с.
8. Савченко О. Я. Развитие творчости школяра — стрижнева проблема творчости В. О. Сухомлинського / О. Я. Савченко // Животворча сила педагогічної спадщини В.О. Сухомлинського. — Донецьк : Витоки, 2011. — С. 17—22.
9. Сухомлинский В. А. Сердце отдаю детям. — Мн. : Нар. асвета, 1982. — 288 с.
10. Сухомлинська О. В. Василь Олександрович Сухомлинський — наукова біографія / О. В. Сухомлинська // Укр. пед. в персоналіях : у 2-х т. — К. : Либідь, 2005 — Т. 2. — С. 380—386.

О. М. ПЕХОТА

Mykolaiv

IMPLEMENTATION OF V. O. SUKHOMLYNSKYI'S HERITAGE INTO MODERN PEDAGOGICAL EDUCATION

A fundamentally new scientific and technological, social and cultural basis of social life is created in the era of the global world when intelligence and education are becoming crucial. One of the major challenges of our time is self-identification in the broad and narrow sense and appeal to different dimensions of the past. The figure of V. O. Sukhomlynskyi belongs to the past which is associated with the present. A trend in the history of pedagogy «sukhomlynistyka» was formed in the 90-ies of XX century by the definition of academician A. Ya. Savchenko and it investigates and extends his heritage, supports experience in implementation and development of his ideas in Ukraine and abroad. The key ideas developed by Vasyl Oleksandrovych in his writings are identified. To introduce them to the modern pedagogical education is of immediate need. The article describes the work system of the Institute of Pedagogical Education on the implementation of Sukhomlynskyi's heritage into the educational process, research and educational work with students.

Key words: V. O. Sukhomlynskyi's heritage, pedagogical education, implementation, personality-oriented education, the Institute of Pedagogical Education.

Е. Н. ПЕХОТА

г. Николаев

ВНЕДРЕНИЕ НАСЛЕДИЯ В. А. СУХОМЛИНСКОГО В СОВРЕМЕННОЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

В эпоху становления глобального мира создается принципиально новая научно-технологическая, социальная и культурная основа общественного бытия, когда определяющими становятся интеллект и образование. Одним из главных вызовов нашего времени есть самоидентификация в широком и узком понимании и обращение к измерениям далекого и близкого прошедшего. К прошлому, которое связано с современностью, принадлежит фигура В. А. Сухомлинского. В 90-ые годы XX ст., по определению академика А. Я. Савченко, сформировалось направление в истории педагогики – «сухомлинистика», которое исследует и распространяет его наследие, поддерживает опыт реализации и развития его идей в Украине и мире. Определены главные задачи, которые развил Василий Александрович в своих работах. Неотложной потребностью есть внедрение их в современное педагогическое образование. В статье охарактеризована система работы института педагогического образования по внедрению наследия В. А. Сухомлинского в учебный процесс, научно-исследовательскую и воспитательную работу со студентами.

Ключевые слова: наследие В. А. Сухомлинского, педагогическое образование, внедрение, личностно-ориентированное образование, Институт педагогического образования.

Стаття надійшла до редколегії 28.07.2014